Kontakt
Lennart Karlsson
08-399160
lennart.karlsson@srf.nu

Dnr 19/2024

2023-03-08

Till Statsråden
Camilla Waltersson Grönwall
Jakob Forssmed
socialdepartementet.registrator@
regeringskansliet.se

Prioritera Goda levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning när socialtjänstlagen uppdateras

Regeringen har aviserat att förslag till en ny Socialtjänstlag ska presenteras under våren 2024. Den utgår från utredningen SOU 2020:47, som är en omfattande produkt. Där beskrivs socialtjänstens tillkomst 1980 och hur den sedan har förändrats. En väsentlig del som saknas i rapporten är dock en beskrivning av hur situationen för personer med funktionsnedsättning utvecklats under denna tid. En allvarlig konsekvens av det är att den rättsliga ställningen för personer med funktionsnedsättningar inte berörs och att förslag för att värna om grundläggande rättigheter lyser med sin frånvaro.

Förhållandena för personer med funktionsnedsättningar förbättrades under 80- och 90-talen. Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) tillkom 1994 med syfte att ge vissa personer med funktionsnedsättning rättigheter och förutsättningar till goda levnadsvillkor. Det var en påtaglig frihetsreform när den nya lagen kom. Men en stor del av Sveriges åtagande, sett till antal individer med funktionsnedsättning, kom även fortsättningsvis att tillgodoses genom socialtjänstlagen. Statistiken över vilka som erhåller socialt och ekonomiskt bistånd visar att personer med funktionsnedsättning utgör en betydande del av de som får sådant stöd. Insatser enligt socialtjänstlagen och kvalitén på dessa har fått allt större betydelse i takt med att allt färre får tillgång till vissa stöd inom ramen för LSS. Tyvärr har utvecklingen under 2000-talet gått bakåt i viktiga avseenden, trots

att Sverige ratificerade FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2008.

I socialtjänstlagen är ambitionen att stödet ska ge ”skälig levnadsnivå”. I SOU 2020:47 anser utredaren att det är en för låg nivå och att ambitionsnivån egentligen borde vara goda levnadsvillkor. En sådan ändring ansågs dock inte ligga inom ramen för utredningsdirektiven. Därför föreslog utredningen endast att begreppet skälig levnadsnivå ska bytas ut mot ”skäliga levnadsförhållanden”.

Vidare hävdar utredaren att förslagen till lagändringar i rapporten inte bryter mot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vi i funktionshindersrörelsen delar inte den bedömningen. Skälet är de försämringar som över tid skett av enskildas möjligheter att få socialt och ekonomiskt bistånd. De innebär att Sverige idag inte kan uppfylla sina åtaganden enligt FN-konventionen. Utredningens förslag innebär i det avseendet inga förbättringar utan riskerar att för lång tid cementera en inhuman praxis och syn på personer med funktionsnedsättning.

Med utredningens förslag kommer stödinsatserna enligt socialtjänstlagen att förbli otillräckliga. De kommer att stå i strid med regeringens funktionshinderstrategi och de mål för funktionshinderpolitiken som riksdagen har antagit. Detta finns inte beskrivet i SOU 2020:47 men väl i andra rapporter. Ett exempel är ”Förändringar av ledsagning över tid”, Rapport till regeringen från Socialstyrelsen 2023-06-27. En hårdare lagtillämpning från kommunerna och en förskjutning av rättspraxis har successivt försämrat livsbetingelserna för personer med funktionsnedsättningar. Detta har blivit så etablerat att lagändringar måste till för att vända den negativa utvecklingen.

Ur ett funktionshinderperspektiv kan problemen med hur socialtjänstlagen idag tillämpas i korthet beskrivas enligt följande:

- Skälig levnadsnivå är en för låg ambitionsnivå och omfattar idag huvudsakligen bara bedömning om den enskilde klarar av det mest grundläggande som hygien, toalettbestyr, mathållning, ekonomi och sanitet i hemmet.

- Skälig levnadsnivå i fråga om livsföringen i övrigt inkluderar inte den enskildes möjligheter att utöva sina medborgerliga och politiska rättigheter, inte heller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
- Skälig levnadsnivå i fråga om livsföringen i övrigt bedöms endast på kort sikt trots att problem ofta uppstår över tid. Till exempel tillgodoses inte behov av att röra sig regelbundet (fysisk aktivitet) på recept eller enligt WHO:s rekommendationer trots att vårdgivare bedömt att det behövs för att undvika hälsoproblem. Personer med funktionsnedsättning blir därigenom försatta i försämrat psykiskt och fysiskt skick, vilket står i strid med lagstiftningens syfte.
- Skälig levnadsnivå i fråga om livsföringen i övrigt inkluderar inte stöd kopplat till föräldraskap, något som inte bara drabbar föräldern utan även barnen.
- Kommuner nekar enskilda stöd om de lever i hushållsgemenskap även när så är uppenbart olämpligt på grund av relationens art.
- Kommuner har tolkningsföreträde i hur en insats ska tillgodoses. En av följderna är att enskilda som vill få hjälp att själva gå till affären nekas detta med hänvisning till att hemtjänsten kan handla åt dem via dator.
- Enskilda kan inte göra anspråk på kvalité på insatser enligt Socialtjänstlagen så länge behoven på något sätt tillgodoses. Det innebär bland annat att den enskilde inte kan göra anspråk på att få veta vem som kommer hem till en för att ge stöd eller ens att kunna kommunicera med stödpersonen.
- Enskilda tvingas tackar nej till nödvändigt stöd på grund av kommunens rätt att ta ut avgift och att de inte har råd.
- Det ekonomiska biståndet, så som det idag är utformat, missgynnar särskilt personer med funktionsnedsättning.

Större förändringar i socialtjänstlagen sker sällan och vi i funktionshindersrörelsen välkomnar att regeringen har ambitionen att modernisera lagen. Med beskrivningen och exemplen ovan vill vi framhålla hur väsentligt det är att även uppdatera de bestämmelser som reglerar stödet till personer med funktionsnedsättningar. Vi kan inte nog understryka att bristen på analys i dessa avseenden gör att de förslag som hittills lagt fram strider mot internationella traktat. Alla delar i listan ovan är sådant som står i strid med Sveriges konventionsåtaganden.

Undertecknade anser att det finns möjligheter till förbättringar och att sådana måste hanteras av regeringen innan en ny lag kan presenteras. Det vore synnerligen olyckligt om lagen redan på förhand måste dömas ut som konventionsstridig. Med hänsyn till tidtabellen önskar vi därför en dialog med ansvariga ministrar och att frågan hanteras skyndsamt.

Vänligen

Synskadades Riksförbund

Niklas Mattsson
Förbundsordförande

Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande